

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ПАЦІЄНТА ПСИХІАТРИЧНОГО ЗАКЛАДУ В УКРАЇНІ

Сергій Павлович ГВОЗДИК,
*здобувач Міжрегіональної Академії
управління персоналом*

Перебування у психіатричному закладі для особи із наявністю психічного розгляду часто означає нездатність контролювати або усвідомлювати свої дії, їх наслідки. Відповідно, реалізація ними своїх прав або ж виявлення їх порушень може бути ускладненим, як через нерозуміння потреб пацієнта працівниками психіатричних закладів чи нехтування ними, у тому числі й законними представниками. Відповідно, адміністративно-правове регулювання прав пацієнтів психіатричного закладу дозволяє впорядкувати процес їх реалізації та захисту. Проте, норми права щодо прав пацієнтів психіатричного закладу знаходяться в різних законодавчих актах, що ускладнює їх втілення особами без спеціальних юридичних знань. Крім того, національне законодавство, на сьогодні, перебуває у стані постійного реформування, що збільшує кількість прогалин та колізій у правовому порядку надання психіатричної допомоги, захисту спеціальних прав пацієнтів та контрольної-наглядової діяльності вповноважених органів.

Слід зазначити, що тема адміністративно-правового регулювання реалізації прав пацієнтів психіатричного закладу набуває все більшої актуальності з огляду на проведення медичної реформи та поширення психічних розладів серед населення, разом з тим її науково-теоретичне висвітлення є недостатнім. Окремі питання щодо охорони здоров'я чи медичної допомоги пацієнтам психіатричних закладів були досліджені наступними науковцями: З. С. Гладун, Д. О. Гомон, Т. С. Грузева, О. О. Коваленко, Ю. А. Козаченко, В. А. Кройтор, Ю. І. Матат, К. Г. Мирвода, Г. В. Морозов,

В. Ф. Москаленко, Н. М. Наварчук, О. С. Погребняк, С. Д. Савка, Б. П. Сенюк, А. В. Сибірний, А. М. Соколюк, Т. Г. Фоміна, Д. А. Чернушенко, М. В. Чутора, Ю. Ю. Швець, С. В. Юрнюк.

Адміністративно-правове регулювання реалізації права на охорону здоров'я, у тому числі пацієнтів психіатричних закладів вивчав Д. О. Гомон, що надає наступне його визначення: «вплив органів вповноважених органів публічної влади та їх посадових осіб в межах їх компетенції через нормативний механізм на відносини щодо охорони здоров'я задля забезпечення захисту та охорони прав та інтересів населення, що необхідно для зміцнення здоров'я та продовження тривалості життя» [1, с. 23]. Дійсно, адміністративно-правове регулювання реалізації прав пацієнтів психіатричних закладів здійснюється, як для самих пацієнтів, так й з метою підтримання безпеки у суспільстві. Крім того, таке регулювання допомагає формувати стабільні умови проживання, що зменшуватиме ризики для осіб, які потребують психіатричної допомоги щодо неякісного надання допомоги, відсутності безкоштовних ліків або ж настання факторів, що підвищують ймовірність загострення хвороби. Тобто, адміністративно-правове регулювання реалізації прав пацієнтів психіатричних закладів повинно охоплювати, як сферу безпосередніх відносин між психіатричним закладом та пацієнтом, так й комплексну діяльність держави щодо забезпечення можливості існування таких відносин. Це стосується, як фінансового та матеріального забезпечення, визначення порядку організаційно-управлінської діяльності, а також стратегічного планування розвитку надання психіатричної допомоги, що й дозволить підтримувати рівень здоров'я та комфортності життя пацієнтів психіатричних закладів на рівні не нижчому, ніж інших суб'єктів права. Варто наголосити, що призначенням адміністративно-правового регулювання реалізації та захисту прав пацієнтів психіатричних закладів є встановлення достатнього обсягу норм права для врегулювання суспільних відносин щодо надання психіатричної допомоги та чіткого визначення способів правомірної поведінки. Так, адміністративно-правове регулювання завжди має бути вичерпним, оскільки наявність прогалів чи колізій, свободи в тлу-

маченні норм права може призвести до порушення прав пацієнтів та завдання невинуватої шкоди їх життю чи здоров'ю.

Адміністративно-правове регулювання реалізації прав пацієнтів психіатричних закладів передбачає існування механізмів державної підтримки щодо створення спеціальних закладів, її системи, вимог до працівників, а також соціальної допомоги, безкоштовних послуг. Крім того, саме завдяки адміністративно-правовому регулюванню визначається обсяг бюджетного фінансування, його розподіл за рівнями, що робить надання психіатричної допомоги оперативним. Оскільки пацієнтами психіатричних закладів в Україні можуть бути не лише громадянами, то й адміністративно-правове регулювання стосується усіх суб'єктів права. В той же час, рівень безоплатності та допомоги з боку держави буде різнитися залежно від громадянства. Також, слід доповнити, що адміністративно-правове регулювання реалізації прав пацієнтів психіатричних закладів здійснюється не лише за допомогою норм права, але й принципів права, які розташовуються в законодавчих актах різної юридичної сили.

Досліджуючи структуру адміністративно-правового регулювання прав пацієнта за критерієм юридичної сили, Ю. А. Козаченко пропонує наступну класифікацію: «Конституція України, кодифіковані закони (ЦК України, БК України), закони із загальними положеннями про права пацієнта, підзаконні нормативно-правові акти (укази Президента України, Постанови Кабміну, ВРУ) та міжнародні договори» [2, с. 10]. Розподіл на кодифіковані та звичайні закони в межах адміністративно-правового регулювання реалізації прав пацієнтів психіатричних закладів буде не зовсім доречним, оскільки такі нормативно-правові акти доповнюють один одного у впливі на суспільні відносини. Крім того, більшість законодавчих актів містять норми загального характеру, як то Цивільний чи Бюджетний кодекси, що не дозволяє виділяти їх, як спеціальні елементи досліджуваного адміністративно-правового регулювання. Щодо міжнародних договорів, то слід доповнити перелік і міжнародними конвенціями, деклараціями чи пактами, які після ратифікації ВРУ стають частиною національного законодавства.

З. С. Гладун провівши аналіз нормативно-правової бази щодо охорони здоров'я вказує, що її становлять «більше ніж 5,5 тисяч законодавчих актів, які мають комплексний характер та охоплюють різні галузі права. Із них більше 3,5 тисяч це підзаконні нормативно-правові акти й, власне, санітарні правила та норми» [3, с. 106]. Зрозумілим є поширення дії даних законодавчих актів й на сферу реалізації та захисту прав пацієнтів психіатричних закладів, однак їх значення та рівень впливу буде різнитися. Адміністративно-правове регулювання реалізації прав пацієнтів психіатричних закладів повинно бути зрозумілим та позбавленим надмірної бюрократичної складової, актуальним часу, науці й технологіям, а тому кількість нормативно-правових актів понад 5,5 тисяч слід розглядати, як одну із проблем такого регулювання. Проте, самого дослідження потребують лише ті законодавчі акти, що безпосередньо можуть змінювати суспільні відносини щодо реалізації прав пацієнтів психіатричних закладів, їх гарантувати чи усувати перешкоди в реалізації.

Тож, на основі проведено дослідження можливо дійти висновку, що адміністративно-правове регулювання реалізації прав пацієнтів психіатричних закладів — це системний вплив норм й принципів адміністративного права (закріплених в законодавчих актах різного виду та юридичної сили) на суб'єктів надання та отримання психіатричної допомоги щодо встановлення порядку, процедур, способів та методів втілення власних прав особами з психічними розладами з метою збалансування правових можливостей наведених осіб із правовими можливостями психічно здорових людей.

Список використаних джерел:

1. Гомон Д. О. Адміністративно-правове та організаційне забезпечення охорони здоров'я в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2018. 250 с.
2. Козаченко Ю. А. Адміністративно-правове регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні: : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 / НЮУ ім. Я. Мудрого. Х., 2016. 26 с.
3. Гладун З. С. Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері охорони здоров'я за законодавством України. *Вісник Національної академії правових наук України*, 2014. № 76. С. 103-110